

Dr. sc. Alica Arnaut

JEZIK I JEZIČKO RASLOJAVANJE

Sažetak

Jezik, kao temeljna ljudska djelatnost, neizostavni je dio svih ostalih ljudskih djelatnosti. Raznolikost tih drugih ljudskih djelatnosti i životnih situacija uvjetuje i raznolikost jezika kojim se služimo. Ovaj rad bavit će se pregledom različitih stavova u pogledu terminološkog određenja fenomena jezičkog raslojavanja, te tipovima jezičkog raslojavanja i njihovom funkcionalnošću u jezičkoj upotrebi.

***Ključne riječi:** jezik, jezičko raslojavanje, jezički varijetet, vanlingvistički faktori, socijalno raslojavanje, funkcionalno raslojavanje*

Terminološko određenje

Jezik predstavlja temeljnu ljudsku djelatnost koja prati sve ostale ljudske djelatnosti. Različitost ostalih ljudskih djelatnosti i životnih situacija uvjetuje i raznolikost jezika kojim se služimo. Lada Badurina (2007) naglašava da „jedino takav – *raslojen* – jezik može udovoljiti raznorodnim potrebama zajednice kojoj je sredstvom sporazumijevanja“ (11). U Tezama Praškog lingvističkog kružoka iznesena je jedna od prvih sistematičnih teorija o jeziku koji nije jedinstven i koji se u određenim uvjetima raslojava. U našoj lingvističkoj teoriji ustaljen je termin *jezičko raslojavanje*, mada se susreću i drugi termini. Svaki od autora svoju terminologiju potkrepljuje validnim dokazima.

Još Oto Jespersen (1970) u svojoj knjizi *Čovječanstvo, narod i pojedinac* jedno poglavlje naslovljava *Raslojavanje jezika*. Međutim, njegovo određenje raslojavanja podrazumijeva uži krug pojava, i to one koje su socijalno i situaciono motivirane. Jespersen raslojavanje jezika u najvećoj mjeri povezuje sa društvenim raslojavanjem zemlje i izdvaja dvije različite forme jezika, i to „sanskrit (*samskrta* – otmjeni jezik), kojim su govorili bogovi, kraljevi, prinčevi, bramini itd. sve dolje do učitelja plesa, i prakrit (*prakrta*, prirodni ili prosti jezik), kojim su govorili ljudi na nižim položajima, kao što su trgovci, sudski

podoficiri, policajci, hamamdžije, ribari i skoro sve žene“¹. (Jespersen 1970:123) Drugi vidovi raslojavanja za Jespersena su marginalni i on to jasno naglašava, govoreći kako „jezik dobiva drukčiju boju zavisno od predmeta razgovora: jedan je stil u izjavi ljubavi, drugi u zvaničnom proglasu, treći u gruboj uvredi ili javnom prijekoru. O ovim stilističkim slojevima neću govoriti.“ (Jespersen 1970:123) Jespersen, dakle, više pažnje posvećuje samome govorniku nego predmetu govora, te se može reći da on smatra da je upravo taj aspekt posmatranja načina na koji se o nečemu govori vrijedan pažnje. U tome se ne možemo složiti s njim, barem ne kada je u pitanju analiza koja je predmet ovog rada.

Džoša Fišman (1978) u *Sociologiji jezika* govori o *jezičkoj raznolikosti* koja se ogleda „u raznorodnoj razuđenosti jezika na širem planu upotrebe“ (10). Pod ovim terminom Fišman podrazumijeva i jezičke promjene kroz vrijeme, ali i postojanje različitih jezika u jednoj jezičkoj zajednici. Pored ovog termina, on se koristi i terminom *diferencijacije* jezika. Vidimo da Fišman pod raznolikošću jezika podrazumijeva sve promjene u jeziku, i sinhronijske i dijahronijske, i time premašuje okvir raznolikosti upotrebe jezika.

Del Hajmz (1980) u knjizi *Etnografija komunikacije* uvodi i termin *govorne raznolikosti*, pod kojim podrazumijeva postojanje različitih društveno uvjetovanih varijeteta, ali i sam stil u najširem smislu. On smatra da pojedinac i zajednica „nisu ograničeni samo na jedan govorni stil i na nepromjenjivu jednoličnost koja bi onemogućavala pokazivanje poštovanja, nadmenosti, lažne ozbiljnosti, humora, razlike u ulogama i prisnost – prelaskom s jednog govornog obrasca na drugi“ (64). Iako govori samo o govornim stilovima, Hajmz je na dobrom putu da objasni raslojavanje jezika, stavljajući akcenat i na njegovu stilsku raslojenost i funkcionalnost.

Ranko Bugarski (1986) u knjizi *Jezik u društvu* terminološki je neopredijeljen, pa tako govori o *stratifikaciji* (27), *raslojenim* dijasistemima (27), te *jezičnom diferenciranju* (238). U *Uvodu u opštu lingvistiku* Bugarski (2003) govori o tome da se jezik ispoljava u različitim „prostornim, društvenim i funkcionalnim varijacijama“ (236). On, također, smatra da su teritorijalno, socijalno i funkcionalno *raslojavanje* glavne dimenzije *diferenciranja* jezika

¹ Na osnovu ovakvog Jespersenovog stajališta vidimo da se kod njega nalaze elementi geneder teorija, odnosno rodnih jezika, kojima on posvećuje posebnu pažnju

(236). Vidimo da se Bugarski koleba već oko same terminologije vezane za raslojavanje jezika. Dalje, on ne govori o stilskom nego o funkcionalnom raslojavanje, koje bi ovdje moglo biti sinonim za stilsko, odnosno funkcionalnostilsko raslojavanje jezika, budući da podrazumijeva funkcioniranje, odnosno upotrebu jezika u određenoj situaciji ili nekom kontekstu.

Milorad Radovanović (1997) smatra da je termin *raslojavanje* najobuhvatniji, te stoga i prihvatljiviji od termina *stratifikacija*² koji „isuviše asocira socijalno motivisane pojave ove vrste u jeziku, ostavljajući mogućnost da izvan njegovog obuhvatnog polja ostanu teritorijalno, individualno i funkcionalno motivisane jezičke pojave iz istog problemskog odnosno tematskog kruga“ (127). Kako vidimo, kod Radovanovića pronalazimo opredjeljenje za termin *raslojavanje*, koji je i danas u upotrebi kod većine lingvista. Ako *raslojavanje* posmatramo kao pojavu u kojoj jedan element (u ovom slučaju jezik) ima više različitih slojeva putem kojih može iskazati isti sadržaj, ali tako da njegovo značenje bude nijansirano, onda zaista možemo uzeti upravo ovaj temin kao najmjerodavniji.

Danko Šipka (1998), govoreći o leksici u knjizi *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, opredjeljuje se za termin *raslojavanje* leksike, ali navodi i *diferencijaciju* i *stratifikaciju* leksike kao sinonimne termine. Pod terminom raslojavanja Šipka podrazumijeva „izdvajanje posebnih slojeva u leksičkoj masi u zavisnosti od njihove veće ili manje valentnosti prema pojedinim upotrebama jezika“ (212). Iako Šipka uzima *diferencijaciju* i *stratifikaciju* kao sinonime, ne možemo se složiti s tom njegovom konstatacijom. Raslojavanje bi se moglo posmatrati kao širi termin od diferencijacije, budući da se jedan sloj može dalje diferencirati prema određenim kriterijima, a stratifikacija je, kako Radovanović ističe, i slažemo se s njim, socijalno obojena.

Novo Vuković (2000) u *Putevima stilističke ideje*, govoreći o *raslojavanju* jezika, slaže se sa Radovanovićem. Međutim, on upotrebljava i termin *difrencijacije* jezika, podrazumijevajući pod njim „diferenciranje funkcionalnih stilova“ (113). Iako on govori i o diferencijaciji, već sam navodi da je to termin koji je zaista širi od raslojavanja, budući da se već raslojeni segmenti jezika (tj. funkconalni stilovi) dalje diferenciraju prema nekim kriterijima.

² Radovanović upućuje na pojam vertikalne i horizontalne stratifikacije kod Dubravka Škiljana. (Radovanović 1997:127)

Marina Katnić-Bakaršić (2001) u svojoj *Stilistici* jedno poglavlje naslovljava „Raslojavanje jezika – jezično variranje“ (57). Ona smatra da termin *raslojavanje* nije najbolje rješenje „budući da zapostavlja činjenicu kako se istovremeno odvija i suprotan proces, proces objedinjavanja tih podsistema u jezik (u jezični sistem)“ (57). Međutim, autorica upozorava i na činjenicu da kod anglosaksonskih lingvista postoji termin *language variation* (jezično variranje), kojim se ukazuje na unutrašnju varijantnost jezika.

Branko Tošović (2002) u knjizi *Funkcionalni stilovi* pokazuje veliku terminološku razuđenost. Tako kod njega nailazimo na termine *raslojavanja*, *diferencijacije*, *razgrađivanja*, te *razuđivanja*, koje upotrebljava kao sinonime: „FS³-diferencijacija jezika predstavlja samo jednu vrstu sveukupnog raslojavanja jezika. Neosporno je da je FS-razgradnja jezika najsloženija i najšira vrsta razuđenosti jezika.“ (15) Čini se da je u ovoj terminološkoj raznolikosti problematičan termin *razgrađivanja* kojim se može upućivati na raspadanje i propadanje⁴.

Duška Klikovac (2008) navodi da je termin *raslojavanje* upotrijebljen i u nazivu jedne sekcije na Prvom kongresu jugoslovenskih društava za primenjenu lingvistiku, koji je održan 1977. godine u Beogradu (sekcija *jezičko raslojavanje i standardizacija*). Ona dalje naglašava kako je termin *raslojavanje jezika*⁵ „pogodan za označavanje onih jezičkih ostvarenja koja se metaforički razumeju kao smešteni na različitim položajima u vertikalnoj ravni – a to su jezički varijeteti kojima je inherentna vrednosna komponenta“ (136), ali je istovremeno i „nepogodan da označi varijetete koji postoje u horizontalnom prostoru – bilo fizičkom (kao što su dijalekti), bilo metaforičkom, društvenom (kao što su funkcionalni stilovi ili idiolekti)“ (138). Stoga, ova autorica upozorava na jednu neiskorištenu domaću riječ – *uraznoličavanje jezika*. (Klikovac 2008:144) Ona smatra da je ova riječ „neutralna u pogledu ‘dimenzije’ postojanja jezičkih varijeteta (može se odnositi i na ‘horizontalne’ i na ‘vertikalne’)“. (Klikovac 2008:145) Pojmu *uraznoličavanja jezika* blizak je i pojam anglosaksonskih lingvista

³ FS - funkcionalnostilska

⁴ Duška Klikovac upozorava na ovu činjenicu, konstatirajući da termini *razgradnja* i *razgrađivanje* „impliciraju ne polifunkcionalnost jezika, kako bi trebalo, nego njegovu nefunkcionalnost“ (Klikovac 2008:141)

⁵ Autorka ovaj termin izjednačava sa terminom *stratifikacija jezika*, smatrajući ga njegovim prevodom (Klikovac 2008:136)

(na koji je ukazala Katnić-Bakaršić) *jezičko variranje*. Oba ova pojma ne poznaju niti horizontalnu niti vertikalnu dimenziju, a podrazumijevaju različite oblike upotrebe i ispoljavanja jezika koji mogu biti uvjetovani različitim faktorima.

Na osnovu ovog pregleda može se vidjeti da je u upotebi veoma širok dijapazon različitih termina – *raslojavanje, stratifikacija, razučivanje, razgradnja, diferenciranje, variranje, jezička i govorna raznolikost, te uraznoličavanje*. Ako bolje osmotrimo ove termine, za svaki možemo pronaći pozitivne i negativne strane. Dublja analiza same etimologije pojedinih termina možda bi i pokazala koji od njih je zaista najbolji i najdeskriptivniji za pojavu koju želimo prikazati – različiti načini upotrebe jezika. Budući da je termin *raslojavanje* dosada najprisutniji u literaturi, i u ovom radu zadržat ćemo se upravo na tom terminu kao najvjerodostojnijem prema dosadašnjim istraživanjima.

Tipovi jezičkog raslojavanja

Kakvo god bilo terminološko određenje, svi se autori slažu da jezik kao prirodna pojava nije homogen i ne ostvaruje se kao potpuno jedinstvena cjelina. „Jezik je sistem – kôd, koji se pri upotrebi (kao svom funkcioniranju) raslojava, pa konkretno funkcionira samo u vidu potkodova.“ (Hadžiefendić-Parić 2003:36) Pod potkodovima ovdje možemo podrazumijevati različite vidove upotrebe jezika koji su uvijek uvjetovani vanlingvističkim faktorima – funkcija u društvu, tema o kojoj se govori, komunikacijski i interakcijski proces, učesnici u komunikaciji, mjesto i vrijeme, cilj i svrha komunikacije, oblast života i sl. Kod drugih autora (Bugarski, Mićanović) ovom pojmu bi odgovarao pojam jezičkih varijeteta U zavisnosti od ovih faktora jezik „varira u pogledu inventara, izboru i upotrebi sredstava kojima potencijalno, kao virtuelni entitet, raspolaže“. (Radovanović 1997:128) U ovom kontekstu inventar obuhvata sva jezička sredstva kojima jedan jezik raspolaže, a izbor tih jezičkih sredstava, kao i načini i principi njihove upotrebe i kombiniranja zavise opet uvijek od različitih vanlingvističkih faktora. Na ovu činjenicu upućuje i Mladenov (1980), naglašavajući da „komunikator ima na raspolaganju celokupno jezičko bogatstvo, sva sredstva izražavanja, ali on ne uzima bilo koja, već među njima bira ona koja odgovaraju nameni njegove poruke, kanalu informisanja i cilju koji želi postići“.

(30)

Josip Silić (2006) upozorava na razlikovanje jezika kao sistema i jezika kao standarda. Jezik kao sistem predmet je lingvistike, i kao takav on je „neovisan o kulturi, o književnosti, o civilizaciji, o politici, o vjeri, o naciji, i o svemu onome u čemu vrijednosni sud ima jednu od odsudnih uloga u životu čovjeka“. (Silić 2006:23) Možemo zaključiti da su ovakvi pogledi na jezik strogo strukturalne naravi, te kao takvi podrazumijevaju posmatarnje jezika kao (relativno) uređenog sistema znakova među kojima vladaju pravila njihovog kombiniranja. S druge strane, jezik kao standard prema Siliću je sociolingvistička kategorija, i kao takav podliježe jezičkim i društvenim zakonitostima, te zbog toga „jezika kao standarda bez vrijednosnoga suda nema“. (Silić 2006:23) Upravo u ovom odnosu može se pratiti i odnos jezika koda i jezika potkoda. Remzija Hadžiefendić-Parić (2003) navodi da su potkodovi, kao vidovi konkretnog funkcioniranja jezika, između ostalog, i predmet lingvostilistike. Ipak, treba imati na umu da potkodovi predstavljaju stvarno funkcioniranje jezika, odnosno koda, te da se kao takvi mogu pratiti u zavisnosti od društvenih, teritorijalnih, individualnih i funkcionalnih faktora⁶.

Jezičkim raslojavanjem nastaju jezički varijeteti. Bugarski u tekstu *Pojam i klasifikacija jezičkih varijeteta* konstatuje da je ovaj sociolingvistički termin dosta neodređen. On ga definira kao „situiran oblik jezika, odredjen temporalno, regionalno, socijalno, funkcionalno, ili pak nekom kombinacijom ovih elemenata. Apstraktnije gledano, varijeteti jednog jezika su podskupovi formalnih i/ili supstancijalnih obeležja datog skupa, odnosno jezika.“ (Bugarski 1987:3) Krešimir Mićanović jezik vidi kao prostor varijeteta koje smatra „zbiljskim, jedinstvenim oblicima u kojima se pojavljuje jezik, oni su konstrukt koji je najbliži empirijskoj stvarnosti“ (Mićanović 2006:11) I ova stajališta ukazuju na nešto drugačiju terminologiju koja suštinski opet odgovara pojmovima koda i potkoda. Možemo, dakle, zaključiti da se svi autori slažu da jezik egzistira u svoja dva pojavna oblika – kodu, koji ima svoje ustrojstvo i potkodovima čiji su konkretni pojavni oblici uvjetovani različitim vanlingvističkim faktorima.

⁶ Funkcioniranjem jezika u zavisnosti od pojedinih faktora bave se različite lingvističke discipline – funkcionalna stilistika izučava funkcionalne faktore, sociolingvistika društvene i individualne, a dijalektologija teritorijalne. Ipak, činjenica je da se područja analize ovih disciplina često prepliću, te da jedna mora povremeno uključivati u svoje analize i faktore druge discipline.

Miššiková u svojoj knjizi *Linguistic Stylistics* navodi da je stil samo jedna od lingvističkih varijacija, ukoliko se u obzir uzmu kontekst, situacija i neki drugi elementi. Ona navodi sljedeće tipove lingvističkih varijacija⁷ (Miššiková 2003:23):

STYLE	• correlates with context and situation • is an individual variation within each register
TEMPORAL	• correlates with a given period
REGIONAL	• correlates with areas on map
SOCIAL DIALECT	• correlates with the social class of its users • also called sociolect
IDIOLECT	• indicates the language of one individual
REGISTER	• correlates with situations • different subtypes of language that people use in different <i>social roles</i> (e.g. doctor's register is different from the teacher's, etc.)

Ako osmotrimo tipove lingvističkih varijacija, odnosno tipove raslojavanja koje nudi Miššiková, možemo zaključiti da ona, kao i ostali, uzima različite vanlingvističke faktore koji uvjetuju različite tipove raslojavanja jezika. Tako ona u obzir uzima stil, vrijeme, prostor, socijalni status, pojedinca, te inventar (registar). Iz pojašnjenja se može zaključiti da se u ovakvom njenom poretku faktora, koji uvjetuju raslojavanje, inventar (Register) isprepliće sa stilom (Style) i socijalnim statusom (Social Dialect), budući da on podrazumijeva različite situacije upotrebe jezika, te upotrebu jezika s obzirom na socijalne uloge u društvu).

Radovanović (1997) procese raslojavanja svodi na četiri osnovna tipa – funkcionalno, socijalno, individualno i teritorijalno. Ovu klasifikaciju daje i Katnić-Bakaršić (2001). Funkcionalnim raslojavanjem nastaju funkcionalni stilovi koje proučava funkcionalna stilistika. Socijalnim raslojavanjem nastaju sociolekti a individualnim idiolekti, dok je nauka koja se njima bavi sociolingvistika. Teritorijalno raslojavanje podrazumijeva

⁷ Miššiková uzima u obzir stavove N. E. Enkvista u davanju pregleda lingvističkih varijacija.

dijalekte i dijalektologiju koja ih proučava. Iako se čini šturom, ovakva klasifikacija je sveobuhvatna i podrazumijeva različite aspekte upotrebe i kombiniranja jezičkih jedinica. Funkcionalni stilovi, sociolekti, idiolekti i dijalekti podrazumijevaju svojevrsne rezultate različitog izbora i različite upotrebe jezičkih sredstava. Ipak, sociolekte, idiolekte i dijalekte možemo staviti na jednu stranu, jer su ograničeni na određeni broj korisnika (idiolekti – pojedinac, sociolekti – društvena zajednica, dijalekti – teritorija) za razliku od funkcionalnih stilova koji predstavljaju upotrebu jezika „dostupnu svima“.⁸

Sličnu klasifikaciju daje i Krešimir Mićanović, ali sa nešto drugačijom terminologijom. On izdvaja četiri kriterija raslojavanja i nastanka jezičkih varijeteta – dijahronijsko, dijatopijsko, dijastratičko i dijafazijsko raslojavanje. Dijahronijsko raslojavanje vezano je za etape u historijskom razvitku jezika. Dijatopijsko raslojavanje je teritorijalno, odnosno horizontalno raslojavanje, za razliku od dijastratičkog raslojavanja koje podrazumijeva vertikalno, odnosno socijalno raslojavanje. Dijafazijsko raslojavanje u obzir uzima govorne situacije u konkretnom društvenom kontekstu. (v. Mićanović 2006:11-12) Ako pogledamo ovakvu njegovu klasifikaciju, vidimo da on u obzir uzima i historijski razvoj jezika kao jedan od kriterija za raslojavanje. Čini se da ovaj kriterij nema utemeljenja u svjetlu raslojavanja jezika, budući da historijski razvoj jezika ne podrazumijeva njegovo raslojavanje uzrokovano vanjezičkim faktorima.⁹

S druge strane, Tošović (2004) daje više tipova raslojavanja – funkcionalno, socijalno, teritorijalno, situativno, starosno, polno, individualno, medijsko i kodifikaciono. Ovakav pristup podrazumijeva onda i veliku raznolikost potkodova i nudi

⁸ Kao ilustracija tvrdnje da funkcionalni stilovi stoje nasuprot idiolektima, sociolektima i dijalektima zajedno može poslužiti i činjenica da se npr. jedan dijalekt može upotrijebiti u određenom kontekstu (npr. u književnosti) da bi stilski obojio određeni tekst. Funkcionalni stilovi, dakle, iskorištavaju rezultate različitih tipova raslojavanja jezika, kako bi dobili na značenju, bogatstvu i sl. S druge strane, kada se određeni funkcionalni stil upotrijebi u okvirima nekog dijalekta, on i dalje ostaje taj funkcionalni stil, ne mijenja svoju bit.

⁹ U historijskom razvoju jezika vanjezički faktori i njihov utjecaj mogu se pratiti u procesima nominacije, standardizacije i kodifikacije jezika, a ne kao faktori zbog kojih se jezik dijahronijski raslojava. Ipak, to ne isključuje raslojavanje jezika u toku njegovog historijskog razvoja, ali faktori koji su uvjetovali ta raslojavanja nisu bili dijahronijske prirode nego npr. socijalne, prostorne, funkcionalne i sl.

različite aspekte posmatranja funkcioniranja koda. Funkcionalno raslojavanje, prema Tošoviću, odvija se u okviru različitih ljudskih djelatnosti (umjetnost, publicistika, administracija i sl). Socijalnim raslojavanjem nastaju tajni jezici i žargoni, a teritorijalnim urbani i ruralni govori. Situativno raslojavanje podrazumijeva različite govorne činove, a individualno uzima u obzir pojedinca i njegovu specifičnu upotrebu jezika. Starosno i polno raslojavanje vrše se prema uzrastu i polu govornika, uključuju odlike i onoga ko govori i onoga kome se govori, te se u tom kontekstu mogu posmatrati i u okvirima individualnog raslojavanja. Vidimo da ovi kriteriji zapravo odgovaraju kriterijima koje u obzir uzima i Radovanović. Ono na šta Tošović obraća pažnju, a Radovanović ne, jesu medij i kodifikacija. Medijsko raslojavanje podrazumijeva komunikacijski kanal (usmeni i pisani), a kodifikaciono uzima u obzir postojanje ili nepostojanje kodifikacije, tako da se može govoriti o standardu i supstandardu.

RASLOJAVANJE	VARIJETET	KARAKTERISTIKE
TERITORIJALNO	dijalekti	jezik na različitim teritorijama jednoga govornog područja
SOCIJALNO	sociolekti	jezik kojim se koriste različite društvene grupe nastale na osnovu istog obrazovanja, ekonomskog statusa, profesije, pola, uzrasta
INDIVIDUALNO	idiolekti	individualna upotreba jezika
FUNKCIONALNO	funkcionalni stilovi	funkcioniranje jezika u okviru različitih ljudskih djelatnosti (razgovor, umjetnost, publicistika, administracija, govorništvo i dr)

Kako se može vidjeti iz svega prethodno rečenog, svi autori se slažu u činjenici da se jezik u različitim situacijama ne ostvaruje na isti način. Mnogo je vanlingvističkih faktora koji uvjetuju oblik upotrebe i ispoljavanja jezika. Ako se u obzir uzimaju tipovi tih vanlingvističkih faktora, onda možemo govoriti i o različitim tipovima jezičke upotrebe, odnosno o različitim tipovima raslojavanja jezika.

Literatura

1. Badurina 2007 – L. Badurina, „Jezično raslojavanje i tipovi diskursa“, u *Jezik književnosti i književni ideologemi*, Zbornik radova 35. seminara Zagrebačke slavističke škole, Zagrebačka slavistička škola, Zagreb, 11-20 str.
2. Bugarski 1986 – R. Bugarski, *Jezik u društvu*, Prosveta, Beograd
3. Bugarski 1987 – R. Bugarski, „Pojam i klasifikacija jezičkih varijeteta“, u *Jezični varijeteti i nastava jezika*, Društvo za primijenjenu lingvistiku SRH, Zagreb, 3-9 str.
4. Bugarski 2003 – R. Bugarski, *Uvod u opšu lingvistiku*, Čigoja štampa/XX vek, Beograd
5. Fišman 1978 – J. Fishman, *Sociologija jezika*, prev. S. Janković, Svjetlost, Sarajevo
6. Hadžiefendić-Parić 2003, R. Hadžiefendić-Parić, *Naš jezik* (udžbenik za četvrti razred gimnazije), Sarajevo Publishing, Sarajevo
7. Hajmz 1980 – D. Hajmz, *Etnografija komunikacije*, prev. M. Radovanović, BIGZ, Beograd
8. Jespersen 1970 – O. Jespersen, *Čovječanstvo, narod i pojedinac* sa lingvističkog stanovišta, prev. Z. Lešić, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo
9. Katnić-Bakaršić 2001 – M. Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Ljiljan, Sarajevo
10. Klikovac 2008 – D. Klikovac, *Jezik i moć :Ogledi iz sociolingvistike i stilistike*, Čigoja štampa/Biblioteka XX vek, Beograd
11. Mićanović 2006 – K. Mićanović, „Jezik kao prostor varijeteta“, *Raslojavanje jezika i književnosti*, Zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole, FF press, Zagreb, 11-22. str.
12. Miššiková 2003 – G. Miššiková, *Linguistic Stylistics*, Filozofická Fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra

13. Mladenov 1980 – M. Mladenov, *Novinarska stilistika*, Naučna knjiga, Beograd
14. Radovanović 1997 – M. Radovanović, *Sociolingvistika*, Štamparija Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
15. Silić 2006 – J. Silić, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb
16. Šipka 1998 – D. Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Matica srpska, Novi Sad
17. Tošović 2002 – B. Tošović, *Funkcionalni stilovi / Die funktionellen Stile*, Beogradska knjiga, Beograd
18. Tošović 2004 – B. Tošović, „Funkcionalno raslojavanje u sistemu opšte diferencijacije jezika“, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 32/I, 25-37. str.
19. Vuković N. 2000 – N. Vuković, *Putevi stilističke ideje*, Jasen, Podgorica – Nikšić

LANGUAGE AND LANGUAGE STRATIFICATION

Abstract

Language, as a fundamental human activity, is an indispensable part of all other human activities. The diversity of these other human activities and life situations is also conditioned by the variety of languages we use. This paper deals with the examination of different attitudes regarding the terminological definition of linguistic stratification phenomena, and the types of linguistic stratification and their functionalities in language use.

Key words: *language, language stratification, language variation, non-linguistic factors, social stratification, functional stratification*